

Lærer Nielsen og gravhøjene

- om lærer Johs. Nielsen, Randrup og gravhøjene i Vestervig sogn 1876-77

Af Jens-Henrik Bech, Museet for Thy og Vester Hanherred

”Smidihyv. Ved at nærme sig denne Høj fra NV glædes man til at kunne besøge et stort og godt bevaret Oldtidsminde; men saasnart man kommer til Ø. Siden paakommer der En en forfærdelig Afsky. Der har man nemlig kastet en uhyre dyb og bred Skure længere ind end til Midten, og det skal Guldørst være skyld i. For resten er der Kartoffelkuler i SV Ovenpaa, ved S. siden af Kløften, groer Marehalm. Omkredsen er 96 Skridt. Den er 22 Skridt fra Ø. Skjel.”

Fig. 1. Skolelærer Johannes Nielsen, Randrup, fotografert i 1875. Året efter påbegyndte han sine beskrivelser af højene i Vestervig Sogn.

Således skriver skolelæreren i Randrup Johannes Nielsen om Smedehøj i Adbøl i 1876. Denne høj er langt senere, i 1943, blevet fredet og ligger lige nord for vejen et par kilometer øst for Vestervig Kirke. Ifølge en anden og senere beskrivelse udarbejdet af inspektør Hans Kjær, Nationalmuseet, som i 1916 besøgte højen, fik denne fortalt, at gravningen igennem midten blev foretaget ca. 1875 på jagt efter sten, der dog ikke fandtes. Lærer Nielsens følelsesladede udbrud ved synet af den dybe indgravning skal derfor ses i lyset af, at den var ganske ny, foretaget kun kort tid før hans eget besøg.

I sidste halvdel af forrige århundrede gik det hårdt ud over de danske fortidsminder. Tusinder af høje var allerede ødelagt, og skulle nogle af de

tilbageblevne reddes var det på høje tid. Dette var baggrunden for en landsdækkende indsats for at kortlægge og beskrive mindesmærkernes tilstand med det sigte at frede de bedst bevarede, medens tid var. For finansåret 1873/74 blev den første af en lang række bevillinger vedtaget til dækning af udgifter med arbejdet, der kom til at strække sig over de næste små 60 år (Ebbesen 1985, 99 ff.) Disse såkaldte ”herredsrejser” blev i hovedsagen foretaget fra København, hvor Vestervig sogn så tidligt som i året 1877 havde besøg af professor Conrad Engelhardt.

Som hjælp i dette uhyre omfattende arbejde var det især i herredsrejsernes tidlige år almindeligt at henvende sig til personer rundt omkring i landet, som, man vidste, var interesseret i fortidsminder og historie og bede dem lave kort og lister til brug for registreringen. Skolelærer Johannes Nielsen i Randrup var én af disse kontaktpersoner eller meddelere, og i Antikvarisk-Topografisk Arkiv på Nationalmuseet ligger der fra hans hånd en omhyggelig fortegnelse over højene i Vestervig sogn med titlen *”Vestervig Sogns Høje besøgte af Joh. Nielsen, Skolelærer i Randrup.”*

(Excursionerne begyndt 10. Sept. 1876, sluttet August 1877). I et ”NB” på side 2 i lærer Nielsen fortegnelse anføres endvidere: ”Naar Meddeleren i efterfølgende Blade nævner Skridt som det eneste Maal, han har kunnet bruge paa sine Excursioner til Højene, beder han bemærket, at han er aparte kort i Skridtet. Ved flere gange at tælle Skridt mellem to mærkesten paa Landevejen (300 Alen) har han faaet 245. Altsaa er 49 skridt 60 Alen, eller Forholdet er omtrent 5 til 6”.

”Æ Randrup Degn”

Johannes Nielsen blev født i nærheden af Lyngs station på Thyholm den 4. februar 1828 som barn af en fattig husmand og skrædder. Med kautions fra hjemsoget startede Johs. Nielsen i en alder af 17 år på Snedsted Seminarium. Som en tidligere elev, lærer J. P. Christensen, Kastrup beretter, var det vistnok meningen at Johs. Nielsen skulle have været skrædder lige som sin fader, men ved et vådeskud mistede han sin ene arm, og på den tid var lærergerningen derfor en

Fig. 2. Kippelhøje mellem Ulsted og Vestervig, set fra Ø. i et prospekt af E. Schiødt, som for »Directionen for de Antikvariske Mindesmærker« udførte tegninger af enkelte fredningsværdige fortidsminder i Vestervig sogn i 1877. Hvem vandringsmanden ved højen er vides ikke, men det kunne måske godt være lærer Nielsen?

af de eneste muligheder for beskæftigelse (Christensen 1931, 6). I forbindelse med Johs. Niensens dimission fra Snedsted Seminarium skrev forstanderen til biskoppen i Aalborg om den nybagte lærer: ”Han ser noget klodset ud og har èn Haand, men er et dygtigt Menneske. Han har med meget Flid lagt sig efter Islandsk, Tysk og Engelsk og kunde blive en dygtig Filolog og Historiker. Han er halv rasende af Lyst til at lære, men drømmer ikke om at hæve sig over sin Stand.” (Christensen 1931, 9). Efter afsluttende den eksamen i 1848 med karakteren ”meget duelig” fik Johs. Nielsen først ansættelse som huslærer i Vendsyssel, men allerede i 1849 kom han til Randrup ved Vestervig og virkede i den første tid som huslærer hos lodsoldermand Abildhauge. Efter en periode som hjælpelærer blev Johs. Nielsen fra 1857 fast ansat som skolelærer ved Randrup skole, hvor han virkede i næsten 40 år indtil 1895 (Christensen 1931,10).

Som lærer var Johannes Nielsen hård, krævende streng disciplin og tampede ofte børnene, hvis de ikke kunne deres lektier til punkt og prikke. Men han var samtidig også en begavet mand med mange interesser især indenfor folkeminder, sprog og naturvidenskab. Allerede i 1850’erne begyndte han indsamling af folkeminder til Svend Grundtvig, og også til H. F. Feilberg og Evald Tang Kristensen leverede lærer Nielsen optegnelser i årenes løb. Bl.a. er der i Tang Kristensens ”Danske Sagn I-VII”

(1892-1901) trykt ikke mindre end 33 sagnoptegnelser meddelt af Johs. Nielsen (Schmidt 1930).

Lærer Niensens høje

12. oktober 1876 skriver Johannes Nielsen til professor Conrad Engelhardt: ”... det er ikke blevet til meget med mig, men jeg har besøgt omtrent 140 Høje, beskrevet dem paa Stedet, som det efter Omstændighederne kunde lade sig kradse med en Blyant, og sat et Mærke i Kortet saa nøjagtigt, som det uden Landmaalerredskaber var mig muligt... Nu har jeg faaet det renskrevet for 120 Højes vedkommende, og det har været Hovedhensigten at angive Plads (Position), dernæst ved et par Ord at melde om Tilstanden. Saa har jeg desuden taget mig den Frihed at tilføje en og anden Bemærkning, som Man vel ikke har nogen Brug for, navnlig naar der kommer Sagn og Højnavnes Forklaring, ja Folk som Dem ville maaske finde sligt meget naivt og trække lidt på Smilebaandet, men jeg tænkte, at det muligen kunde blive læst af Forskjellige, og den Ene kunde bruge noget deraf en Anden noget andet...”

Når man idag gennemser lærer Niensens beskrivelser og sammenligner med, hvad der normalt på samme tid blev anført i beskrivelser af fortidsmindernes tilstand i andre egne, så fremstår hans fra Vestervig netop på grund af de forskellige ledsagende oplysninger og

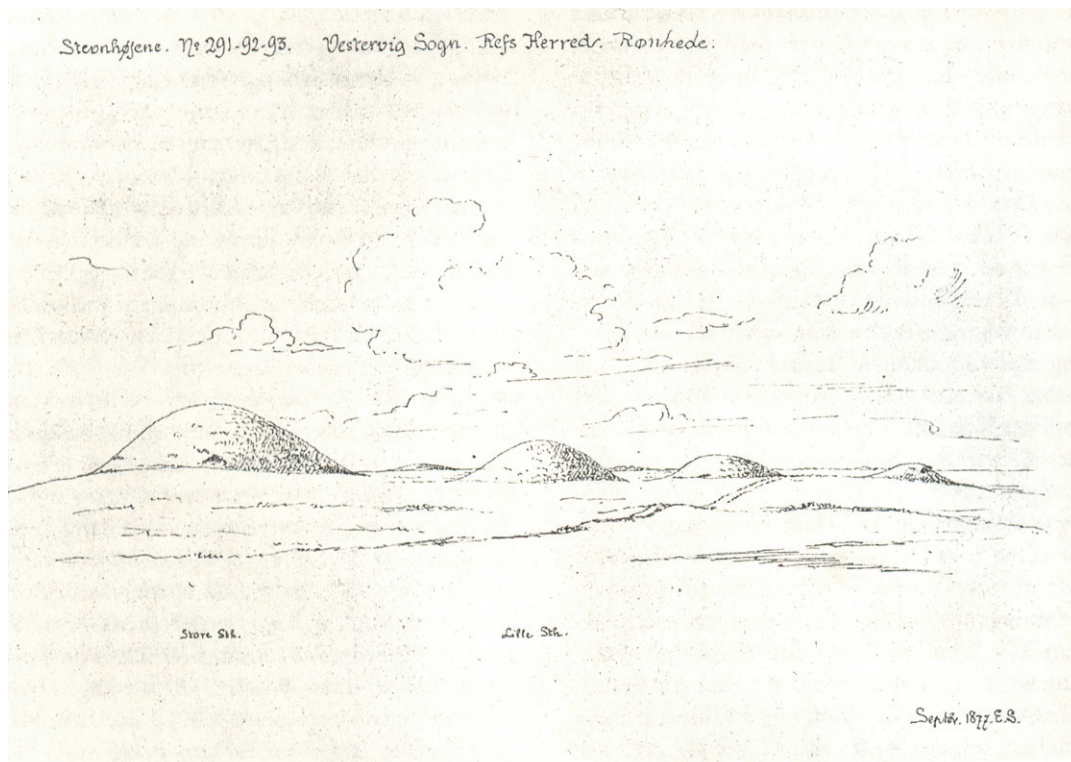

Fig. 3. Prospekt af E. Schiødtte fra 1877 af Stevnhøjene i heden mellem Vestervig og Bedsted. Nu ligger højene næsten gemt i Rønhede Plantage, hvor plantningen går så tæt på højene, at man ikke længere kan opleve dem i en landskabelig helhed, som det var muligt i forrige århundrede.

bemærkninger med en egen friskhed, præget som de er af et stort engagement og et nøje kendskab til sognet og dets beboere.

På Nationalmuseet ligger et brev fra Johannes Nielsen til professor Engelhardt dateret 11. juni 1877. Heri får man lidt indtryk af de rent praktiske forhold, der var forbundet med beskrivelserne af højene. "... De taledede om iffor, at jeg burde tage Vogn, naar jeg besøgte de længst fraliggende Høje i Sognet, men da Højene tidt ere inde paa besaaede Marker eller uvejsomme Lyngheder, saa er det nok i Regelen bedst at være uafhængig af Kudsk, Hest og Vogn. Og at jeg er tilbage med dette mit Arbejde kommer af at Foraaret har været saa umedgørlig koldt, at jeg ikke kunde holde det ud i Marken, og selv i Lørdags Eftermiddags, da jeg var ved Galgebjerghøjene NO for Vestervig Kirke, frøs jeg forfærdeligt. Men jeg skal stræbe, saa godt jeg kan, og hvad der ikke kan blive færdigt, til De kommer her, vil jeg arbejde med uafbrudt i min Fritid, til jeg faar endt det."

Johannes Nielsen færdedes således til fods på sine mange ekskursioner. Den 11. juni 1877 skriver Johs. Nielsen til Conrad Engelhardt:

"...Markedsdagen (d. 4. ds.) var jeg NO ude i Sognet, men jeg fik kun beskrevet syv Høje, Saavs Daas derunder indbefattet, da det

formeligt vrimlede af Hugorme derude i Heden...

" En sådan tur til fods med dens fortrædeligheder i form af hugorme har velsagtens været på ikke under 20 kilometer, og det siger noget om lærer Niensens indsats, at han i alt fik beskrevet 333 høje i løbet af det års tid, hans ekskursioner i Vestervig sogn stod på.

Landskab og udsigter

Syd for Vestervig by kroner den smukke højgruppe Skindbjerg Høje bakkedraget. Ligesom den besøgende i dag kan beundre udsigten fra disse høje, så finder vi naturligvis også hos lærer Nielsen en passende beskrivelse, der også giver et indtryk af datidens driftige Vestervig:

"... Fra Skinnebjerghøje har man en smuk Udsigt over det tæt N for liggende Vestervig. Denne By, der ikke er 50 Aar gammel, har nu flere Haandværkere, Herredsfoged, Thing og Arresthus, Distriktslæge, Apothek, Gjæstgiversted, Teglværk, Mølle m.m....».

Begiver vi os længst sydpå i sognet ligger den fredede Grønhøj på kanten af fjordbakkerne: "... En storartet Udsigt er herfra over Hav og Fjord, Agger og Thyborøn-Kanal, den nu forsvindende By Thyborøn og længere S. ad Ejdet helt til Bovbjerg. Denne høj er vel stor, men har langtfra saa majestætisk en Beliggenhed som

Sangs høj i Kobberø SØ for”.

På vej fra Vestervig til Ulsted ligger Kippelhøj (fig. 2). Ved at stå på den nordvestligste af de tre Kippelhøje ”... og se sig om opdager man ved en grøn Lavning NØ for en højere Porsbusk, der - naar man gaaer de 125 Skridt - viser sig at have været en Høj, som for lang Tid tilbage maa være udkastet. Naar man staaer dernede og ser mod S og SØ hvorledes Kippelhøje tilligemed de efterfølgende store Kæmper østefter, ”træde an” som et Geled Soldater, da er man glad ved ogsaa at have besøgt denne ubetydelige porsgroede Knold.”

I forbindelse med en beskrivelse af den sydligste af Kippelhøjene anfører Nielsen: ”... Det måtte især være til denne søndre Høj, man vilde føre en Oldgransker op, naar han skulde se og føle det Storartede i Højbygningen i Vestervig Sogns sydlige Halvdel. Ja selv den mest prosaiske Modstrævsmand maa faa øjnene op for, at her have henfarne Slægter levet og kæmpet og efterladt sig Minder, som den saakaldte Cultur vil behøve Menneskealdre til at udlette, om det skal gaa løs derpå...” Efter en beskrivelse af udsigten mod vest over Toppenbjerghøj og videre til Skindbjerg Høje, syd for Vestervig by vender lærer Nielsen blikket mod øst ”... Til Ø. NØ har man de saa højt liggende Ashøje, at de maa bære prisen for alle. Men mod Ø har man saa mange større og smaa Høje i en ret Linie lige til Hvilehøj (lige syd for Vestervigvejen ved NØ hjørnet af Hennings plantage), at man ret løftes ved at se saa megen Kunstsands hos Fortidens Folk. Ganske vist kunde en Architech indvende: ”Gaden kunde have været mere lige², men en Oldgransker vilde det aldrig falde ind med en saadan Smaalighed...”

Står man idag på den samme høj, som Johs. Nielsen så levende beskrev udsigten fra for 122 år siden, får man et godt indtryk af, hvorledes landskabet siden da har ændret udseende. Vore dages læhegn og øvrige beplantninger beskytter naturligvis mod den hårde vestenvind, men hindrer samtidig udsynet. Hverken højene på Ashøje eller Skindbjerghøje kan eksempelvis ses for trævækst fra det sted, hvor lærer Nielsen engang stod. Naturvidenskabelige undersøgelser viser, at landskabets udseende, dengang højene blev rejst, i sin åbne karakter mere mindede om det, lærer Nielsen kendte, end det vi færdes i idag (Bech 1996, 15 f.).

Sten fra højene

Gang på gang i lærer Niensens beskrivelse af højene i Vestervig sogn fremgår det, at de omfattende skader, han kunne iagttage, i første omgang skyldtes udgravninger efter sten eller fyld fra højene. Gang på gang anføres i beskrivelserne at højene var ”udkastede” eller at der var ”kastet en bred Skure” ind i eller hen ved højene. Sten var eftertragtede som byggemateriale, og lærer Niensens oplysninger i forbindelse med Stevnhøje på sognegrænsen mellem Vestervig og Bedsted sogne (fig. 3) er i så henseende meget oplysende. Først beskrives den ene af Stevnhøje ”Store Stevnhøj”: ”*Skjellet mellem Vestervig Præstegaards Hede og Brogaard Hede af Bedsted gaaer midt over denne Høj fra Ø. – V. Den er lidt sunken eller udkastet i NV-SØ., men en prægtig Høj og vist den største i sognet, og dens Omkreds er 130 Skridt. Pastor Riis-Lowson (i Vestervig) har fortalt Meddeleren, at Manden af Brogaard i Bedsted har været hos ham og tilbudt at ville deltage i Bekostningen ved Udgravning af begge Stevnhøje, og saa kunde de dele Stenene. Det bliver vel altsaa ikke muligt at frelse dette herlige Mindesmærke fra ødelæggelse, da to i to forskellige Sogne eje det. Men var det saa ikke bedst, naar galt skal være, at det antikvariske Selskab udgravede det og tog, hvad Nytte der kunne tages deraf”.* Så galt, som lærer Nielsen frygtede, det skulle gå, gik det heldigvis ikke. I et brev til Conrad Engelhardt dateret 23. august 1877 beskrives Brogaardmandens tilbud til præsten, og Johannes Nielsen fortsætter: ”... *Hvad Besked Præsten gav derpå, ved jeg ikke; men nu have vi for resten en praktisk Mand til Præst, der nok ikke saa let lader sig tage ved Næsen og betaler, hvad han aldrig faar nytte af Kan og vil Directionen nu betale for at faa saadan et Par Høje fredet, vil jeg gjerne tage til Bedsted og gjøre mit Bedste der saavel som hos Præsten...*”. At det lykkedes Nielsen at beskytte højene fremgår af, at den sydlige halvdel af begge Stevnhøje blev fredet i 1878. Resten af højene blev imidlertid først indlemmet i fredningen en generation senere i 1912.

Kun en ca. 100 m øst for Stevnhøje ligger den imponerede langhøj ”Savs Daas” som lærer Nielsen også har givet en malende beskrivelse: ”*Denne Dysse eller Daas, som den kaldes her på Egnen, ser i Frastand ud som det øverste af en*

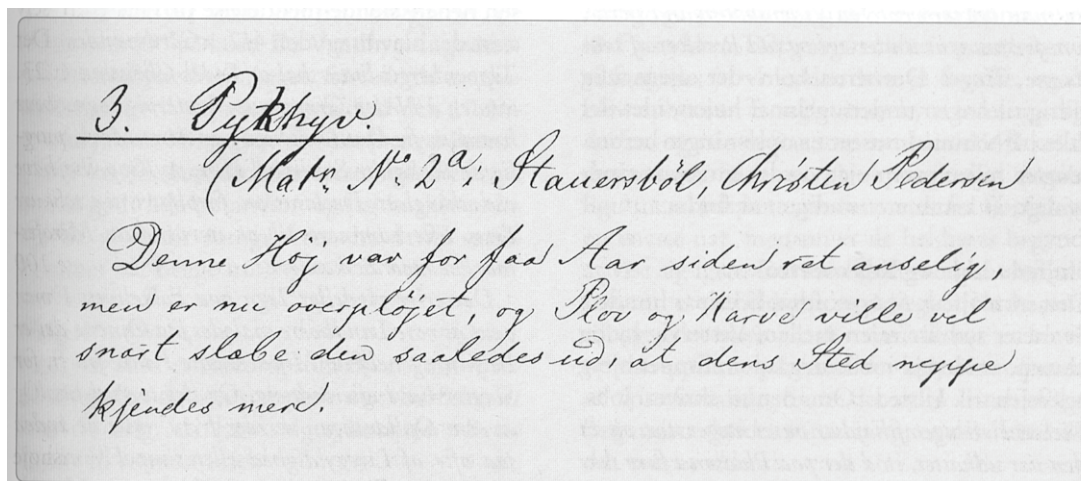

Fig. 4. Lærer Johs. Nielsens beskrivelse af »Pykhyv« i Staurbøl, en sløjfet høj et par hundrede meter fra grænsen til Gettrup sogn. Samtlige højnavne er i lærer Nielsens beskrivelse gengivet med deres udtale på thybomål, hvor »høj« udtales som »hyv«. Teksten lyder: »Denne høj var for faa Aar siden ret anselig, men er nu overpløjet og Plov og Harve ville vel snart slæbe den saaledes ud, at dens Sted neppe kjendes mere«.

gammel Bondegaards Lade, der er straatækt. Den er 64 Skridt lang og 19 bred. På Midten er som en gammel Udkastning mod S., og der er en lille skaalformig Fordybning mod S. ved hver Ende. Ved Ø. Enden er en grøn Plet, som det saa ofte ses herude i Heden; det kommer af at løsgaaende Faar om Efteraaret søge Ly mod de frygtelige Uvejr fra V, som saa ofte hjemsøgte denne Egn; den tabte Gjødning er da Lyngen for stærk, saa den maa give Plads for Græs.

På Vestervig Markeds Dag (4/6 1877) fik Meddeleeren denne Lods Ejer med her ud på at paavise Skjel osv. Han vidste ikke tilvisse, om ikke N. Siden af Dyssen var i Bedsted sogn, men han vidste, at han vilde have 100 Kroner for at give Tilladelse til, at Dyssen udkastes. - Han maa være fra Forstanden!". Ifølge Johannes Nielsens egen vurdering skyldes den høje pris, at han selv havde forhandlet uklogt med manden. Det fremgår af et brev til C. Engelhardt dateret 23. august 1877: "Det gaar nemlig ikke an at bære sig saaledes ad mere, som jeg gjorde, da jeg spurgte Chr. Pilgaard af Taabel, hvad han vilde have for at lade en Professor fra Kbhn. kaste en Skure langs i Savs Daas; thi det var nok Ordet "Professor", der gjorde ham ublu nok til at forlange 100 Kroner. Jeg vil slet ikke gaa paa Ræveklør; men der bliver vist stor Forskjel paa Prisen, om det er en Professor eller en Skolelærer, der accorderer, for vor Befolkning er nu engang ikke anderledes. Og hvorfor skulde den ene give mere end den anden for et og det samme!". Ligesom ved Stevnshøje blev den sydlige halvdel af højen fredet allerede året efter i 1878. Både Stevnshøje og Savs Daas ligger

idag i Rønhede Plantage.

I Vogntoft umiddelbart syd for vejen mellem Hurup og Vestervig by ligger en mindre, fredet høj. Den er nu græsgroet, men ved nærmere eftersyn bærer den præg af tidligere indgravninger. I 1870'erne kaldtes stedet for Damhus Hede og lærer Nielsen betegner højen som i højeste grad mishandlet og fortsætter: "... Meddeleeren Nabo har her taget Sten til en hel Stenkiste (Bro) under en Vej ved Øster Ulsted..." Her får vi altså mere konkret at vide, hvad stenene fra højen skulle bruges til. Også når det gjaldt opførelsen af brønde, tyede man til gravhøjene efter sten. Fra en nu sløjfet og i 1876 allerede overpløjet høj fortæller lærer Nielsen, at der for mange år siden skulle være taget masser af sten til Trankjær skoles brønd.

Når talen er om brønde er det nærliggende også at fremdrage Johs. Nielsens meget levende beretning om gravningen i den nu fredede Store Hashøj, der kroner bakkedraget syd for Roddenbjerg Sø (højen ligger lige øst for vejen mellem Krik og Lodbjerg). Efter en beskrivelse af højens beliggenhed og størrelse fortsættes: "Toppen er taget bort for omtrent 30 Aar siden, saa den gjør en jevn Flade ovenpaa med 19 Skridt i Diameter fra N-S og 18 i Ø-V. Ovenpaa staar en Stage med lidt paabunden Tang, vistnok et Mærke, som Generalstabens Officerer have sat. Hele Egnen har vistnok ikke havt Mage til Høj i en vid Omkreds. Da fandt den endnu levende Møller Schourup af Gaardhus paa, at han kunde bruge Stenene af denne vældige Høj til at sætte Brønd med, og han listede desaarsag Ejeren til at lade den udkaste. Arbejdet var

overordentligt, men der fandtes ingen Sten, skjøndt man tilsidst kastede ligesom en Brønd ned i Midten. Et Øjenvidne - da Møllerkarl hos Herr Schourup - fortæller, at han var tilstede en Dag, da en af Arbejderne var helt ned ved Bunden af Højen. Der stod en rædsom Lugt op af Hullet, og da der blev spurgt, hvorledes han kunde aande dernede, svarede han, at det maaske var lettere at nære sig nede end oppe. Den nuværende Ejer skal have fyldt Hullet efter: i hvert Tilfælde er der ikke noget nu (Har Bygningen været som Thyras Høj?). Den tørre bemærkning fra arbejderen i bunden af hullet, efterlader vist ikke læseren i tvivl om, at det var en thybo, som talte. Endelig kan tilføjes, at det afsluttende spørgsmål i lærer Nielsens beskrivelse henviser til den tomme sydhøj i Jelling, som blev undersøgt nogle år forud, i 1861, under ledelse af Frederik den 7.

Kartoffelkuler i højene

Udover at højene naturligvis også var leveringsdygtige i fyld til vejanlæg o. lign. er den mest almindelige brug af disse i tiden for Johs. Nielsens berejsning så afgjort som opbevaringssted for kartofler. I talrige beskrivelser står der lakonisk "Kartoffelkule oveni", "Kartoffelkule i V siden", "en vældig Kartoffelkule i N, en anden i SØ". Også i forbindelse med den nu fredede Stenhøj i Ulsted er der kartoffelkuler og det tilføjes "... Meddelelsen heraf sagde til Ejeren, at det ikke var smukt af ham at skæmme denne prægtige Høj med Kartoffelkuler, og det lod til, at den ogsaa for Fremtiden skulde blive forskaanet". At der naturligvis under anlæg af kulerne kunne dukke oldtidsfund op giver følgende beskrivelse af en nu helt sløjfet høj tæt syd for Klosterhedegård: "Atter lidt mod NV og SSØ for Chr. Sindbjergs Hus omtrent en Agers Bredde N for Skjellet mod Randrup Hede. Højen er meget ramponeret, overpløjet og halv overpløjet. For tiden er der Kartoffler deri. En kjøn, paa den ene Side flad, Overligger var tagen op og henlaa paa Højen. En gammel Mand, Søren Poulsen, som hjalp Meddelelsen til at hitte Rede i dette Virvar derude i Heden (de mange høje i heden voldte lærer Nielsen store problemer at kortlægge) havde været med til at nedlægge Kartofflerne... (ult. Sept. 76), og ved at grave Kulen fandt han et Gravkammer, hvori der fandtes nogle Potteskaar. Kammeret staar endnu, og han lovede at

bede Ejeren om at lade det staa til næste Sommer, da man vel tør vente en Videnskabsmand hertil, som forstaaer at undersøge og faa Resultat af saadanne Ting". Desværre kom det øjensynlig aldrig til nogen undersøgelse af højen, idet der ikke på Nationalmuseet er oplysninger herom. I dag er højen overpløjet, og det er næppe sandsynligt, at kammeret stadig er at finde.

Sløjfede høje og lidt overtro

Den nu sløjfede Sengetofthøj lå et par hundrede meter syd for vejen mellem Vestervig by og Hurup, midtvejs mellem gården Toppenbjerg og vejen til Ulsted. Om denne skriver Johs. Nielsen: "Sengetofthøj har været meget stor, og da den var udkastet, stod derpaa Pladsen i flere Aar efter en overmaade stor Sten, som det vist maa have kostet megen Møje at faa bort... Den Folketro holder sig endnu her paa Eggen, at den, som kaster Høje ud, skal der komme Vanheld over. Og nu er det ikke frit at den forrige Ejer af Toppenbjerg, der lod vist 12 Høje ødelægge, troes at være belagt med en saadan Gudsdom, idet han er bleven stedse mere fattig og nu er aldeles magtesløs overfor sine Creditorer. - Meddelelsen er ikke overtroisk, men har dog tidt ærgret sig over denne Gravrøvers Forstyrrelseslyst".

Godt 3/4 kilometer SV for Dommergården i Vestervig, lige overfor skrænten ned mod Krik Vig, findes resterne af to høje, der allerede på Johs. Nielsens tid var overpløjede. Han skriver om disse: "Spøgelseshistorierne om disse to Høje er det ondt at vinde Magt med, og siden den forrige Ejer blev tosset, da han havde overpløjet her, ville gamle Kjærlinger slet ikke lade sig sige. - Men en Ulykke kan være godt for noget, og det lader næsten til, at den samme Historie vil kunne hjælpe Meddelelsen i hans Bestræbelser for at faa fredlyst Høje i Vestervig sogn".

Idag findes der i alt 115 fredede høje i Vestervig sogn, og mere end dobbelt så mange, er blevet sløjfet i tidens løb. Selvom lærer Nielsen kun aktivt medvirkede ved fredningen af et mindre antal høje i sognet, så drejede det sig om de første fredlysninger i området, og hans indsats har givetvis været medvirkende til at bane vejen for nye fredninger og en øget forståelse for en beskyttelse af fortidsminderne.

I februar måned 1878 sendte Johannes

Nielsen nedenstående meddelelse til Thisted
Amtsavis, der blev bragt den 4/2:

*"Gårdmændene Ole Toppenberg i Staursbøl og
Peder Christian Christensen i Neder Gramstrup,
Vestervig sogn, have hver især fredlyst Gravhøje
paa deres Mark, nemlig de saakaldte Staursbøl
Høje og Kippelhøje, og ved thinglæst
Declaration forpligtet sig selv og deres
Efterkommere til at værne disse Mindesmærker
mod Beskadigelse.*

*Der er et glædeligt Tegn paa Folkelivets
Fremvæxt at vore Landboere saaledes faa
Øjnene op for Betydningen af de Minder, vore
Fædre fra fjerne Slægter have efterladt sig. Og
det tør vel haabes, at som Oplysningen skrider
frem, ville de hidtil saa ofte af Ligegyldighed
eller, simpel Vindesyge stedfundne Ødelæggelser
af Oldsager og Mindesmærker mere og mere*

*beklages saavel af Menigmand som
Archæologen, og at der i Stedet for maa
fremkaldes Lyst og Iver til at frede og gemme,
hvad der end er tilbage af det, der i nogen
Maade kan lade os skue ind i henfarne Slægters
Liv og Cultur."*

Litteratur:

Bech, Jens-H. 1996; Bronzealderarkæologi i
Visby. Sydthy Årbog 1996 p. 11-17.

Christensen, J. P. 1931: Dbmd. Lærer Johs.
Nielsen, Randrup. Vestervig Boghandel 1931.

Ebbesen, Klaus 1985: Fortidsregistrering i
Danmark. Fredningsstyrelsen 1985. Schmidt,

August F. 1930: Lærer Johannes Nielsen,
Randrup og hans Indsamlinger af Folkeminder:
Historisk Årbog for Thisted Amt 1930-34, p.
301-306.

Kilde: Sydthy Årbog 1998, side 6-13.